

Makale Türü	Mart 2023	Cilt	Sayı
Araştırma Makalesi	Başvuru Tarihi: 12.01.2023 Kabul Tarihi: 20.02.2023	3	1

ÇOCUK KORUMA SİSTEMİ KAPSAMINDA BAKIM TEDBİRİ ALMA VE UYGULAMA SÜRECİNİN NİTEL ANALİZİ¹

Gökçe Nur MISIRLI * İsmail AKYÜZ**

Öz

Bu araştırmanın odağı bakım tedbiri sürecidir. Araştırmada bakım tedbiri sürecinin başarılı yanları ile geliştirilebilecek yönleri, sürecin farklı öznelerinin değerlendirmeleri doğrultusunda keşfedilmeye, anlaşılmaya ve görünür kılınmaya çalışılmıştır. Araştırmanın amaçlarına uygun olarak nitel yaklaşım benimsenmiş ve bu yöntemle katılımcıların sürece yönelik deneyimlerini kendi ifadeleri ile ortaya koymaları sağlanmıştır. Katılımcılar amaçlı örneklem seçim yöntemi ile belirlenmiş ve araştırma grubunda Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü ve Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü çalışanları ile çocuk evleri sitesinde bakım ve koruma altında olan çocuklar yer almıştır. Bu kapsamda 3 farklı ilde, 25 kişi ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmış ve analiz edilerek temalara ulaşılmıştır. Bu makalede, bakım tedbirinin alınma ve uygulanma sürecine ilişkin bulgulara ve yorumlara odaklanılmıştır. Bu çerçevede katılımcılar ihbar kanallarını, sosyal inceleme yapmanın ve karar vermenin zorluklarını, çocuk evleri sitelerinin şartlarını ve hizmetlerini değerlendirmişlerdir. Bu değerlendirmeler doğrultusunda bakım tedbiri sürecinin iyileştirilmesine yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Hizmet, Bakım Tedbiri, Sosyal İnceleme, Kurum Bakımı, Korunma İhtiyacı Olan Çocuk

QUALITATIVE ANALYSIS OF CARE MEASURE TAKING AND IMPLEMENTING PROCESS WITHIN THE CHILD PROTECTION SYSTEM

Abstract

The focus of this research is the care measure process. In the research, the successful aspects of the care measure process and the aspects that can be improved were tried to be discovered, understood and made visible in line with the evaluations of different subjects of the process. In accordance with the aims of the research, a qualitative approach was used and with this method, the participants were provided to reveal their experiences about the process in their own words. The participants were determined by the purposeful sampling method and the employees of the Provincial Directorate of Family and Social Services and the directorate of the children's homes site and the children under protection and care in the children's home site were included in the research group. In this context, in-depth interviews were conducted with 25 people in 3 different cities. The data were collected using a semi-structured interview form and analyzed to reach the themes. This article focuses on the findings and comments on the process of taking and applying the care measure. In this context, the participants evaluated "the channels of notification, the difficulties of making social investigations and making decisions, the conditions and services of children's home sites". In line with these evaluations, suggestions for improving the care measure process are included.

Keywords: Social Work, Care Measure, Social Inquiry, Institutional Care, Children In Need

¹ Bu çalışma, "Çocuk Koruma Sistemi Kapsamında Bakım Tedbiri Sürecinin Nitel Analizi" isimli yüksek lisans tezinin bir bölümünden üretilmiştir.

* Öğr. Gör., Amasya Üniversitesi, gokce.misirli@amasya.edu.tr, 0000-0001-6649-980X

** Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, iakyuz@sakarya.edu.tr, 0000-0002-6075-5080

1.GİRİŞ

Ülkemizde çocuk koruma hizmetlerinin sunumundan, izlenmesinden ve gerekli koordinasyonun sağlanmasından sorumlu temel kamu kurumu Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB)'dir. 81 ilin Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü (ASHİM) bu çerçevede ASHB'ye bağlı olarak faaliyet göstermektedir. Çocuklara yönelik kötü muameleye ilişkin çeşitli kanallarla alınan ihbarlar ASHİM "korunma ihtiyacı içindeki çocuk" birimlerine ya da ASHİM'e bağlı Sosyal Hizmet Merkezleri (SHM)'ne ulaşmakta ve bu birimlerde çalışan meslek elemanları vakaları çözüme kavuşturmak amacıyla sosyal inceleme gerçekleştirmektedir. Nitekim korunma ihtiyacı içindeki çocukların tespiti ve sosyal inceleme süreçlerine ilişkin işleyiş genel çerçevede bazı adımları takip etmektedir.

İlk adım ihbar ve bildirimdir. Ülkemizde Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK)'nın 6.maddesine göre; adli ve idarî merciler, sağlık ve eğitim kuruluşları, kolluk görevlileri, sivil toplum kuruluşları korunma ihtiyacı olan çocuğu ASHB'ye bildirmekle yükümlüdür. Ayrıca ASHİM'lerin de korunma ihtiyacı içindeki bir çocukla ilgili çıkan haberleri ihbar olarak kabul ederek gerekli incelemeyi başlatma yükümlülüğü vardır. Çocuğa bakım sorumluluğu bulunan kişiler ya da çocuğun kendisi de korunma kararı için ASHİM'e başvurabilir. Diğer yandan bir çocuğun istismar, ihmal veya kötü muameleye maruz kaldığı bilgisine sahip herhangi bir kişi de durumu ASHİM'e bildirebilir. Bu süreçte ASHİM'e gelinerek yüz yüze ya da telefon aracılığıyla başvuru yapılabileceği gibi ALO 183 hattı veya Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER) aracılığı ile de ihbarda bulunulabilir (Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2022).

İkinci adım sosyal incelemeye gidilmesidir. İlgili ihbar veya bildirim meslek elemanının eline ulaşması, sosyal inceleme sürecinin başlatılmasını sağlamaktadır. Ülkemizdeki işleyişe göre; meslek elemanı ilgili ihbarın eline ulaşması sonrasında müdürlük bünyesindeki bir araç ve şoförü ile birlikte ihbarda belirtilen ikamet adresine giderek gerekli sosyal incelemeyi gerçekleştirmektedir. Bilgin (2020) meslek elemanının, ihmal ya da istismara uğradığına yönelik bir kuşkuyla bildirilen çocuğa mümkün olan en kısa zamanda ulaşip görüşmeler yaparak ihbara neden olan iddiaların gerçekliğini ortaya çıkarmaya, çocuğun yeterli şekilde koruma ve bakım altında olup olmadığını değerlendirmeye çalıştığını belirtmiştir. Bu süreçte meslek elemanı, çocuğun yüksek yararını gözeterek vakanın anlaşılmasına yönelik olarak başta ihbara konu olan çocuk, velayet sahipleri ve ikamet adresinde yaşayan diğer bireyler ile gerekli görüşmeleri yapmaktadır. Ayrıca ihbarın içeriğinden hareketle komşu, arkadaş, mahalle muhtarı, mahalle esnafı gibi vakanın çözümlenmesine katkı sağlayabileceği düşünülen diğer kişilerin bilgisine de başvurabilmektedir. İhbara konu olan çocuğun eğitim-öğretim çağında olması durumunda en önemli bilgi kaynaklarından bir diğeri ise okul yönetimi ve öğretmenler olmaktadır. ÇKK'nın Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 19. maddesine göre; sosyal çalışma görevlilerinin sosyal incelemede bulunurken ASHB, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, yerel yönetimler ve diğer kurum ve kuruluşlardan, ilgili sosyal inceleme çerçevesinde gerekli bilgi ve belgeleri edinme yetkisi bulunmaktadır. İlgililer, bu belge ve bilgileri sunmak ve inceleme sürecinde yardımcı olmak zorundadır.

Üçüncü adım vakaya ilişkin kararın verilmesidir. Gerekli sosyal incelemeyi tamamlayan meslek elemanı yaptığı gözlem, görüşme ve çevre araştırması neticesinde edindiği bilgilerden hareketle ihbara konu olan çocuğun korunma ihtiyacı içinde olup olmadığını ve çocuk için 5395 sayılı ÇKK'nın 5. maddesinde belirtilen tedbirlerden herhangi birinin gerekip gerekmediğini değerlendirerek vakanın çözümüne yönelik bir karar vermektedir. Bu süreçte meslek elemanı; ihbarda yer alan iddialara, gerçekleştirdiği sosyal incelemeye, görüşmelerden elde ettiği bilgilere ve gözlemlere yer verdiği ve ihbara konu olan çocuk ile ailesinin kişilik özelliklerini, sağlık- sabıka- öğrenim durumlarını, ekonomik şartlarını, yaşanılan konut durumu ile aile ve sosyal yaşantılarını belirttiği bir sosyal inceleme raporu (SİR) yazmaktadır. Nitekim meslek elemanı bu raporda, sunduğu tüm bilgiler ışığında bir değerlendirme yaparak gerekçeleriyle birlikte verdiği kararı belirtmektedir. Diğer yandan meslek elemanı, yaptığı sosyal inceleme neticesinde çocuğun hemen koruma altına alınmasının gerekli olduğu bir duruma kanaat getirirse acil koruma kararı isteyebilmektedir.

Dördüncü adım tedbirin uygulamaya koyulmasıdır. Meslek elemanı gerçekleştirdiği sosyal inceleme sonucunda çocuğun yüksek yararı doğrultusunda, 5395 sayılı ÇKK'nın 5.maddesinde danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma tedbiri olarak belirtilen koruyucu ve destekleyici tedbirlerden birinin ya da birkaçının verilmesini talep edebilmektedir. ASHİM bu talebin yer aldığı sosyal inceleme raporunu mahkemeye göndermektedir. ÇKK'nın 8.maddesinde yer alan tedbir kararları, çocuğun ve birlikte kaldığı kişilerin yaşadığı bölgedeki çocuk hâkimi tarafından alınmaktadır. ÇKK'nın 13.maddesinde çocuk hakkında duruşma yapılmadan tedbirler konusunda karar verilebileceği gibi hâkimin gerekli görmesi durumunda duruşma da yapabileceği belirtilmiştir. ÇKK'ya Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmeliğin 9.maddesine göre ise mahkeme veya çocuk hâkimince verilen tedbir kararları ilgili müdürlüklere gönderilmekte ve bu tedbir kararı, kesinleştirilmesi beklenmeksizin derhâl uygulanmaktadır.

Nitekim bakım tedbiri, ÇKK kapsamında korunma gereksinimi içinde olan çocuklara ilişkin alınan en ciddi ve önemli tedbirlerden biridir. Bu tedbir, ÇKK'nın 5. maddesinde *“çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine yönelik verilen bir tedbir”* şeklinde tanımlanmıştır. Hakkında bakım tedbiri alınan bir çocuk için *“çocuğun yüksek yararı”* ilkesi temelinde en uygun hizmet modeli belirlenmektedir. Bu modeller; kurum bakımı, koruyucu aile veya evlat edinme şeklindedir.

Kurum bakımı profesyonel açıdan diğer bakım modellerine göre çok daha eskidir ve bir çocuğun kan bağı bulunan ya da bulunmayan diğer çocuklarla beraber, bu çocuklara bakım vermeyi meslek edinmiş kişilerce bir kuruluş bünyesinde kalarak korunması ve bakılması şeklinde düzenlenmiş bir modeldir (Beter, 2010). Ülkelerin gelişmişliklerinin etkisiyle kurum bakımına ilişkin dünya üzerinde farklı düzenlemeler söz konusu olmuştur. Gelişimini sürdüren Türkiye’de kurum bakımı kısa zaman öncesine kadar kalabalık toplu yaşamı içeren

koşuş tipi şeklindeyken 2005 yılında ev tipi kuruluşlara bir geçiş süreci başlamış ve bu büyük dönüşüm 2017 yılında tamamlanmıştır (Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (ÇHGM), 2017). Çocuk koruma alanında bir devrim olarak kabul edilebilecek bu dönüşüm ile çocuk gelişimi konusunda önemli eleştiriler alan ve uygun görülmeyen koşuş tipi kuruluşlara Türkiye’de son verilmiştir. İlgili literatürde kışla tipi kurum bakımının; çocukların sağlığını ve gelişimini olumsuz yönde etkilediğini ortaya koyan araştırmalar mevcuttur (Erol, Şimşek ve Üstüner, 2005; Cebe, 2005; Eryılmaz, 2010; Saçan ve ark., 2014; Hayat Sende Derneği, 2014). Bu bağlamda, ev tipi kurumlara geçişin kurum bakımının yeniden yapılandırılarak çocuk gelişimine daha uygun bir yapıya kavuşturulmasını amaçlayan büyük bir proje olduğunu vurgulamak gerekir. Ülkemizdeki mevcut sistem içinde kurum bakımı; ailenin bulunmaması veya işlevlerini yerine getirememesi hallerinde son çare ya da gerekli durumlarda ilk önlem veya tampon tedbir şeklinde kullanılan bir hizmettir (Yalçın, 2011) ve “çocuk evleri siteleri” ile “çocuk evleri” şeklindeki iki model doğrultusunda işlemektedir. İlk kabul birimleri (ÇOKİM) ve ihtisaslaşmış birimler (ÇODEM, ÇİM) ise geçici süre ile destek sağlayan kuruluşlardır. ÇHGM’nin 2021 rakamlarına göre ülkemizde 112 adet çocuk evleri sitesi, 1193 adet çocuk evleri ve 66 adet çocuk destek merkezi bulunmaktadır. Ayrıca ülkemizde hizmet veren bu kuruluşlardan çocuk evleri sitelerinde 6264 çocuk, çocuk evlerinde 5734 çocuk ve çocuk destek merkezlerinde 1343 çocuk koruma ve bakım altındadır (ÇHGM,2021).

Bakım tedbiri süreci; bir çocuğun koruma altına alınmasıyla başlayan ve sonrasında en uygun bakım modelinden (kurum bakımı, evlat edinme ya da koruyucu aile) yararlandırılması şeklinde devam eden zor ve karmaşık bir süreçtir. Bu çalışmada, bakım tedbiri süreci; çocuk koruma alanında görev yapan çalışanların ve kurum bakımında bulunan çocukların değerlendirmeleri ile ele alınmış ve bu sürecin başarılı yönlerinin yanı sıra mevcut sorunlarını tespit etmek ve iyileştirme önerileri sunmak amaçlanmıştır.

2. YÖNTEM

Bakım tedbiri sürenin mevcut sorunlarını ve başarılı yönlerini sürecin farklı öznelerinin değerlendirmeleri ile keşfetmek amacıyla yapılan bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu araştırma, bakım tedbirinin alınma ve kurum bakımı çerçevesinde uygulanma sürecine ilişkin çocuk alanında çalışan meslek elemanlarının ve bu sürecin baş öznesi olan koruma altındaki çocukların deneyimlerini anlamayı, keşfetmeyi ve görünür kılmayı hedeflemektedir. Bu nedenle çalışmada fenomenolojik yaklaşım tercih edilmiştir. Fenomonolojik yaklaşım; insanların fenomeni nasıl algıladıklarını, nasıl betimlediklerini, hakkında ne hissettiklerini, nasıl yargıladıklarını, nasıl anlamlandırdıklarını ilgililenen fenomeni doğrudan deneyimleyen insanlarla mülakatlar yaparak keşfetmeye odaklanmaktadır (Patton, 2018).

2.1. Örneklem, Veri Toplama Araçları ve Veri Toplama Süreci

Araştırmanın amaçları dikkate alınarak, olasılık dışı örneklem desenlerinden “amaçlı örneklem” oluşturulması tercih edilmiştir. Araştırmanın örneklemine; üç şehirdeki ASHİM’e bağlı çocuk koruma birimlerinde ve çocuk evleri sitelerinin sosyal servislerinde çalışan meslek

elemanları ile çocuk evleri sitelerinde koruma ve bakım altında olan çocuklar arasından seçilen toplam 25 kişi oluşturmaktadır. Araştırma için öncelikle etik onay ve resmi izinler alınmış, daha sonra müdürlüklerdeki işleyiş bozulmayacak şekilde, 3 farklı ilde bulunan toplam 7 farklı kuruluştaki derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler 02.10.2018 tarihi ile 08.01.2019 tarihi arasında sağlanmış ve nitekim bu süreç yaklaşık 3,5 ayda tamamlanmıştır. Araştırmanın amaçları doğrultusunda görüşmelerde kullanılmak üzere yarı yapılandırılmış bir görüşme formu hazırlanmıştır. Bu formdaki sorular; literatür taramasında elde edilen bilgiler, bazı benzer çalışmaların verileri ve çocuk koruma alanında görev yapmış bir sosyal çalışmacı olan araştırmacının alan deneyimi sırasında edindiği tecrübelerden yararlanılarak belirlenmiştir. Ayrıca araştırmacı görüşme sırasında ara ara katılımcının ifadelerini özetleyip teyit alarak görüşmeyi sürdürmeye özen göstermiş ve görüşme yaptığı müdürlüklere çoğu kez birden fazla giderek vakit geçirmeye çalışmıştır. 25 kişi ile yapılan görüşmelerden 274 sayfalık metin elde edilmiştir.

Araştırma kapsamında çocuk koruma alanında çalışan 11 meslek elemanı ve 14 çocuk ile görüşme sağlanmıştır. Görüşme yapılan meslek elemanlarından 7'si erkek, 4'ü kadındır ve 8'i sosyal çalışmacı 3'ü ise psikolog olarak görev yapmaktadır. Meslek elemanlarının ifadelerine yer verilirken K1, K2...K11 şeklinde belirlenen katılımcı kodları kullanılmıştır. Görüşme yapılan çocuklara ilişkin tanıtıcı bulgular Tablo 1'de sunulmuştur.

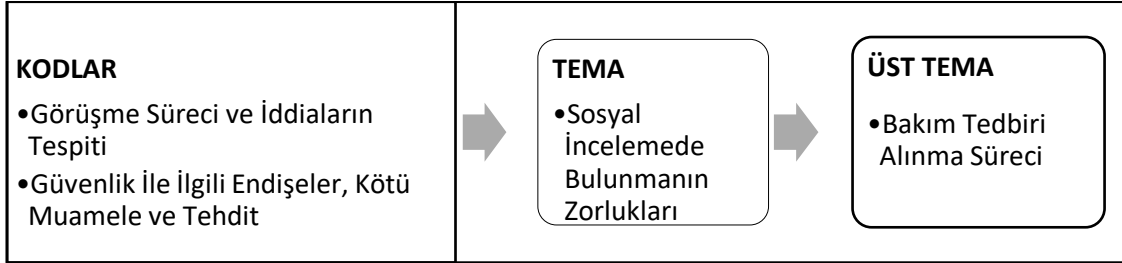
Tablo 1. Görüşme Yapılan Çocuklara İlişkin Tanıtıcı Bulgular

Çocuk Kodu	Cinsiyet	Yaş	Kuruluştaki Kalma Süresi	Bakım Tedbiri Alınma Nedeni
Ç-1	K	14	Yaklaşık 3 ay	Terk, Parçalanmış Aile
Ç-2	K	15	Yaklaşık 3 yıl	Cinsel İstismar
Ç-3	K	16	Yaklaşık 2 yıl	Şiddet, Parçalanmış Aile
Ç-4	K	14	Yaklaşık 7 yıl	Annenin Engel Durumu, Yetersiz Ebeveynlik Kapasitesi
Ç-5	K	13	Yaklaşık 3 yıl	İhmal, Parçalanmış Aile
Ç-6	K	17	Yaklaşık 6 yıl	İhmal, Şiddet, Parçalanmış Aile
Ç-7	K	15	Yaklaşık 1 yıl	Cinsel İstismar
Ç-8	E	17	Yaklaşık 2 yıl	Terk
Ç-9	E	16	Yaklaşık 4 yıl	Yetersiz Ebeveynlik Kapasitesi, Parçalanmış Aile
Ç-10	E	15	Yaklaşık 7 yıl	Terk, Parçalanmış Aile
Ç-11	E	17	Yaklaşık 4 yıl	İhmal, Parçalanmış Aile
Ç-12	E	16	Yaklaşık 1 yıl	İhmal, Şiddet, Parçalanmış Aile
Ç-13	E	15	Yaklaşık 1 yıl	Terk, Parçalanmış Aile
Ç-14	E	13	Yaklaşık 1 yıl	İhmal, Şiddet, Parçalanmış Aile

2.2. Analiz

Araştırmadan elde edilen bulgular temalar oluşturularak incelenmiş ve yorumlanmıştır. Analiz sürecinin birinci aşamasında görüşmeler sırasında elde edilen veriler katılımcı numaraları verilerek ayrı ayrı dosyalar olarak bilgisayara aktarılmıştır. Daha sonra farklı bir

dosyada her soru için tüm cevaplar alt alta sıralanarak veriler analiz için hazır hale getirilmiştir. İkinci aşamada verilerin dökümleri birkaç kez detaylıca okunarak tüm veriler tanınmaya çalışılmıştır. Üçüncü aşamada metin tekrar ayrıntılı bir şekilde okunarak bölümlere ayrılmış ve kodlanmıştır. Sonrasında benzer kodlar bir araya getirilerek temalara ulaşılmıştır. Gerçekleştirilen nitel veri analizinin bir örneği Şekil-1’de verilmiştir.

Şekil 1: Örnek Kod ve Tema Oluşturma

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde; bakım tedbiri alma ve uygulama sürecine yönelik değerlendirmeleri içeren temalara ilişkin bulgular, katılımcıların doğrudan ifadeleri ve yorumlarla sunulmaya çalışılmıştır.

3.1. Bakım Tedbiri Alınması Sürecine Yönelik Değerlendirmeler

Araştırmanın temalarından biri korunma ihtiyacı içindeki çocukların tespit sürecine ilişkindir. Katılımcılar genel olarak yeterince çeşitli ve işlevsel ihbar kanallarının bulunduğunu ve en sık ihbar aldıkları kanalların başında 183 hattının, ikinci olarak ise Emniyet ve Milli Eğitim Müdürlüklerinin geldiğini belirtmişlerdir. Ayrıca kamu kurumlarından bildirilen vakalardaki bilgi ve mesleki çalışma eksikliğine dikkat çekmiş; diğer yandan vatandaşlardan gelen asılsız ihbarlar üzerinde durmuşlardır.

“İnsanların bize ulaşmaları için bu kanallar yeterli durumda. (...)183 hattı önemli bir hat ama genelde insanlar kendi çıkarları için kullanıyorlar. (...) En ciddi ihbarlar savcılık ve emniyetten gelen, ikinci olarak milli eğitimden gelen ihbarlar...” (K4)

“En çok ihbar gelen kanal, her ay hakkında işlem yapılan çocuklara yönelik gönderdiği liste nedeniyle emniyet diyebilirim. Bu listelerde konu başlığı ve adres var. Başka bilgi yok. (...) Daha sonra 183 hattı ve okullardan gelen ihbarlar sayı bakımından fazla oluyor. Okullardan gelen ihbarlarda ise (...) vaka bildirilmiş ancak bu vaka ile ilgili rehberlik servisinin yaptığı mesleki çalışma yok.” (K3)

Emniyet ve okullardan gelen ihbarların sayısının fazlalığı ve bu ihbarların ciddiyetine yapılan vurgu iki Müdürlükte de sosyal hizmet biriminin gerekliliğinin bir göstergesi olmuştur. Sosyal çalışmacıların Emniyet Müdürlüklerinde görevlendirilebileceği 13.04.2001 tarihli ve 24372 sayılı Yönetmeliğin 17.maddesinde belirtilmiştir; ancak görevlendirilmesi zorunlu değildir. Diğer yandan Tunç’un (2019) da belirttiği gibi okul sosyal hizmeti; Amerika’da 1900’lü yıllarda uygulanmaya başlanmış ve 2019 yılında 53 farklı ülkede uygulamaları yer almış; Türkiye’de

ise henüz sadece pilot uygulaması yapılmış ve pilot uygulamaları olumlu sonuçlar vermiştir. Ayrıca Babahanoğlu ve Başer'in (2017) yaptıkları araştırmada, katılımcılar tarafından (%80,50) okullardaki çeşitli sorunlarla mücadele edebilmek için okul sosyal hizmetinin gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Diğer yandan gelen ihbarlardaki bilgi ve mesleki çalışma eksiklikleri önemli bir diğer konudur. Bu çerçevede 183 hattı ihbarları daha ayrıntılı alınabilir, çeşitli kurumlardan bildirilen vakalarda yapılan çalışmalarında belirtildiği standart bir "ihbar formu" oluşturulabilir. Bu durum kısa sürede vakaya ilişkin ayrıntılı bilgi akışına, dolayısıyla daha etkin bir değerlendirme sürecine ve kurumlar arasında daha işlevsel bir koordinasyona yardımcı olacaktır. Ayrıca bir diğer konu olan asılsız ihbarların azaltılması, büyük bir iş yükü altında çalışan meslek elemanlarının yoğunluklarının hafiflemesi ve asılsız veya farklı amaçlarla yapılan ihbarlara çocuk ve ailenin konu olmaması yönünden önemlidir. Bu noktada farkındalık çalışmaları ve ihbar kanallarına ilişkin bazı düzenlemeler üzerinde çalışılabilir. İhbarda bulunmayı kolaylaştıran düzenlemeler asılsız ihbar sayısının yükselmesinde rol oynasa da bu konuda vurgulanması gereken nokta ihbarların en kısa yoldan kolayca ulaştırılabilmesidir. Bu noktada özellikle 183 hattının işlevselliği ve önemi büyüktür.

Bakım tedbiri alınması sürecine yönelik bir diğer önemli tema sosyal inceleme sürecine ilişkindir. Sosyal inceleme sürecinin zorlukları konusunda katılımcıların görüşleri iki önemli noktada kesişmiştir. Birincisi, ihbarda yer alan iddiaların değerlendirilmesindeki güçlük; ikincisi ise güvenlik ile ilgili endişelerdir.

"İddiaları tespit etmek zor. (...) Çevre araştırmasında ciddi sorunlar yaşıyoruz. Kolluğun aldığı bilgiyi bizim almamız çok güç. Kimse bilgi vermek istemiyor." (K2)

"İddiaların gerçeği ne kadar yansıttığını tespit etmek kolay olmuyor. (...) Ben bir erkek çalışan olarak mesai saatlerinde eve gittiğimde genelde evde erkek olmuyor. Ben şoför ile girmek istiyorum çünkü herhangi bir iftira durumunda şahidim olsun istiyorum. (...) Önyargılı ve saldırgan tutumlarla karşılaşabiliyorsunuz. Örneğin kısa süre önce bir bayan meslektaşım dosya çok sıkıntılı diye bana verdi. Güvenlik açığı her iki cinsiyet için de var. Evden kovulduğum zamanlar oldu." (K4)

"Bir vakamda hamile eşi ile yalnız görüşmek istedim ancak baba buna izin vermek istemedi. Beni evden kovdu, tehdit etti. Çocuklarımı devlet alırsa bunun sebebi sensin, hele öyle bir şey olsun seni bulup alınının çatından vurmayan... diye tehditlerde bulunmuştu." (K3)

"3,5 aylık hamileyken bir incelemede bıçak çektiler bana. (...) Yine darp girişimde kaçarak evden çıktığım oldu. Eve tek gitmek doğru değil. Farklı yollar deniyorum. Örneğin her incelemede kapıyı çalarken şoför yanımda olur. Evdekiler tek olmadığımı bilsinler diye. (...) Şoföre telefonun hep açık ve yanında olsun ben ararsam hemen eve gel diyorum. Yani güvenlik büyük bir sorun." (K5)

Diğer yandan güvenlikle ilgili endişelerin sosyal incelemede bulunduktan sonra karar verirken de sürdüğü görülmüştür. Bu konuda katılımcılar; müdürlük binasındaki güvenlik boşlukları, her niyetteki kişinin kolaylıkla kendilerine ulaşabilmesi, kendilerinde yoğunlaşan tepkiler, baskı, tehdit ve kötü muamele üzerinde durmuşlardır. Ayrıca ifade edilen bir diğer konu ise “gizli” olarak işlem gören SİR’in mahkeme sürecinde taraflara verilmesi durumunun meslek elemanı için bir güvenlik sorunu oluşturmasıdır.

“(…) Müdürlüğe her gelen hemen bize ulaşabiliyor. Bir cihazdan geçme bile yok. Hakaret, tehdit, hatta darp girişimleri olabiliyor (...)” (K5)

“Çocuğun ailesi hemen bize ulaşır. (...) dosya ile ilgilenen personelin ismini hemen öğrenir. Bu noktada bir güvenlik açığı var (...)” (K6)

“(…) Bizim yazdığımız raporlar gizli olmalı aslında ama daha geçen bir mahkeme bu raporu aileye vermiş.” (K4)

Sosyal inceleme süreci ve sonrasındaki karar aşamasında meslek elemanlarının yaşadığı/hissettiği güvenlik ile ilgili endişeler vakaya ilişkin etkin bir müdahaleyi zorlaştırmaktadır. Bu durum sosyal çalışma mesleğinin yoğun stres ve hassasiyet barındırma özelliği ile birlikte düşünüldüğünde bazı yeni önlemler üzerine düşünülmesi gerektiği açıktır. Aydın’ın (2019) araştırmasında da sosyal çalışmacıların çoğunun güvenli olmayan çalışma koşullarından, riskli çalışma hayatından, sosyal inceleme için yapılan ziyaretlerde nasıl bir problemle karşılaşılacaklarını bilmediklerinden, üstelik bu ziyaret tek kişi olarak gerçekleştirildiğinde riskin daha arttığından söz ettikleri görülmüştür. Aydın (2019) meslek elemanlarının “tedirginlik ve endişe” içerisinde sosyal incelemeye gittiklerini vurgulayarak bu ortamda cesur uygulamalar beklenmesinin gerçekçi olmayacağını vurgulamıştır. Aydın’ın (2019) araştırmasının bu araştırma ile benzer bulgularından biri de mahkemeye sunulan raporlara ailelerin avukatları aracılığıyla ulaşmaları ve bu durumun bir tehdit oluşturabilmesidir. Nitekim bu bağlamda ÇKK’nin 41. maddesi yeniden değerlendirilebilir.

Katılımcıların üzerinde durdukları diğer önemli konular karar almanın zorluğu, ciddiyeti, sorumluluğu ve vicdani yüküdür. Bu durumun büyük bir strese neden olduğu anlaşılmıştır. Bununla birlikte çalışma arkadaşlarının katılımcılar için karar alma sürecindeki önemli destek kaynakları olduğu; ayrıca ASHB’yi arayarak danışma, deneyimli idarecilerle görüşme, hukuk bürosundan bilgi alma durumlarının da bu süreçte kendilerini desteklediği görülmüştür.

“Karar veremediğim için dosyayı beklettiğim zamanlar oluyor. Böyle durumlarda vakayı diğer meslek elemanları ile paylaşıyorum ama onlar da incelemeye gelmemişler sonuçta, değerlendirme yapmaları kolay değil. Bazen işin içinden çıkamadığımızda müdür yardımcımıza gidiyorum.” (K6)

“Kararsız kaldığımda vakayı çalışma arkadaşlarımla paylaşıyorum. Buradaki en büyük amacım vicdani açıdan biraz daha rahatlayabilmek oluyor”. (K2)

“Bazı konularda bakanlığı arayarak bilgi alıyorum.” (K7)

Diğer yandan katılımcılarla yapılan görüşmelerde, tüm bu değerlendirmelerle birlikte karar alma sürecinin ASHİM'lerdeki işleyişi anlaşılmalı çalışılmış ve bu çerçevede görüşme yapılan müdürlüklerde farklı işleyişlerin olduğu görülmüştür. Bu müdürlüklerin ilkinde çocuk koruma alanındaki her sosyal inceleme raporunun komisyona girdiği; ikinci müdürlükte komisyon kararına çok nadir başvurulduğu ve çocuk ile ilgili kararın incelemede bulunan bir meslek elemanının imzası ile verildiği; üçüncü müdürlükte ise bakım tedbiri incelemede bulunan bir meslek elemanının kararı ile verildikten hemen sonra bakım modeli için komisyon kurulduğu anlaşılmıştır. Bu çerçevede üç temel model önerisi ortaya çıkmıştır. Bu öneriler; konsültasyon uygulaması, her vakanın komisyon kararı ile sonuçlandırılması, sosyal inceleme ve karar sürecinde meslek elemanlarının ekip olarak çalışmasıdır.

“Bir çocuğun hatta bir ailenin geleceği senin elinde, senin imzanda oluyor. (...) Bu yükü azaltmak için her raporum komisyondan geçsin isterdim.” (K4)

“Sosyal incelemeye tek meslek elemanının gitmesini ve kararın da tek çalışanın görüşü ile verilmesini doğru bulmuyorum. Daha mültidisipliner bir çalışma ve konsültasyon gerekiyor. Ayrıca sosyal incelemeye kesinlikle bir erkek bir kadın meslek elemanı birlikte gitmeli.” (K7)

“Şartlar izin verdikçe incelemeye giderken bir arkadaşımıza rica ederek birlikte gitmeye çalışıyoruz. Birlikte gittiğimizde çok farklı ayrıntıları yakalayabiliyor, daha verimli görüşmeler geçiriyor, sorulan sorulara, verilen tepkilere daha sağlıklı dönüşler yapabiliyoruz. İnceleme sonrası vakayı tartışıyoruz. Bu süreç doğru ve sağlıklı bir kararın oluşmasında çok etkili oluyor.” (K6)

Nitekim bakım tedbirinin diğer tedbirler içinde en ağırı olduğuna dikkat çeken Yaman ve Tuncay (2020) da bu tedbir kararının tek çalışanın kanaatine bırakılmaması, çocuklara ilişkin kararların komisyon tarafından alınması ve tedbirlerin duruşma yapılarak alınması gerektiğini dile getirmiştir. Beter (2010) Avrupa ülkelerinde çocuklara yönelik koruma kararlarının komisyon aracılığıyla alındığını; Fegert ve arkadaşları (2008) ise Almanya'daki kararlarda çok göz prensibinin temel alındığını belirtmiştir (Akt; Yaman-Tuncay,2020). Tüm bu bilgi, bulgu ve değerlendirmeler neticesinde sosyal incelemenin gerçekleştirilmesi ve kararın verilmesi sürecinin, geliştirilecek yeni bir modelin her müdürlükte uygulamaya koyularak standart bir düzenin kurulmasıyla iyileştirilebileceği; böylece müracaatçılar ve çalışanlar yönünden daha başarılı ve sağlıklı bir işleyişin hayata geçirilebileceği değerlendirilmiştir.

3.2. Bakım Tedbirinin Uygulanması Sürecine Yönelik Değerlendirmeler

Bu sürece yönelik önemli temalardan biri kuruluşlarda sağlanan hizmetlere ilişkindir. Görüşme yapılan çocuk evleri sitelerindeki yemek- temizlik hizmeti, eşyalar ve fiziki şartlar konusunda hem kuruluşta kalan çocuklar hem de meslek elemanları genel olarak olumlu ve birbirini destekleyen değerlendirmelerde bulunmuş; bu hizmetlere ilişkin bir memnuniyetin olduğu görülmüştür. Bununla birlikte birkaç evde bu hizmetlere ilişkin bazı sorunlar dile getirilmiş ancak bu noktadaki asıl memnuniyetsizliğin bakım personeline ilişkin olduğu anlaşılmıştır.

“Yemeklerimiz çok güzel. Ev annesi çok lezzetli yemekler yapıyor. Bol bol yiyin diyor.” (Ç-2)

“Yemek ve temizlik konusunda sağlanana hizmetler çok iyi.” (K9)

“Yemekler konusunda sorun var. Çünkü ev ablası ve ev ağabeylerinde sorun var.” (Ç-9)

“Bu durum biraz bakım elemanlarına bağlı... Sorun yaşadığımız durumlar oluyor maalesef... Devlet yemek ve temizlik konusunda gerekli bütçeyi veriyor ama bu kişilerin seçimleri konusunda sorunlar olduğunu düşünüyorum.” (K11)

“Kaldığımız evler, eşyalarımız falan süper hocam... Eksik yok fazlası var. Otel gibi burası eşyaların hepsi çok iyi...” (Ç-12)

Bu konudaki bir başka bulgu kuruluşlarda düzenlenen etkinlik ve kurslarla ilgilidir. Bu konuda meslek elemanları etkinlikleri ve kursları yeterli görmektedir. Ancak kurs ve etkinliklere yönelik düzenlemelerin her kuruluşta aynı olmadığı anlaşılmıştır. Nitekim farklı kuruluşlarda kalan çocukların da bu konuda ifadelerinin farklılaştığı görülmüştür. Çocukların bir kısmı aktivite sayısının ve çeşitliliğinin fazlalığı üzerinde dururken diğer bir kısmı ise etkinliklerin yetersizliğinden şikayet etmişlerdir.

“Genelde boş oturuyoruz. Yani mesela okuldan geliyorum yatana kadar boş oturuyorum. Hafta sonları sabah uyanıyorum akşama kadar boş oturuyorum. (...) Bu bunalmışlık yüzünden herkes birbiri ile boş nedenlerle kavga ediyor.” (Ç-6)

“Çok kurs var. İsteddiğine katılırsın. Yazın kuran kursuna ve yüzme kursuna gittim. Bir süre önce de beden dili hocası geldi ve bize ders verdi. Bak sana göstereyim: Seninle tanıştığımıza çok memnun oldum. (İşaret dili ile söylüyor)” (Ç-1)

“Bence etkinlikler iyi... Yazın daha çok olur ve yazın kimse eve gitmek istemez mesela...” (Ç-11)

“Çok fazla etkinliğimiz var. Her gün bir şey vardır burada... Ya bir organizasyon ya bir kurs veya derslere destek olması için etütler (...) Spor takımlarımız var.” (K10)

Bu temanın bir diğer bulgusu giyim alışverişi ve harçlıklarla ilgilidir. Bu konuda da uygulamalar kuruluşlara göre farklılık göstermektedir. Alışveriş bazı kuruluşlarda bakım personeli tarafından yapılırken bazılarında ise alışverişe çocuklarla birlikte gidildiği öğrenilmiştir. Birlikte alışverişe giden çocukların bu konudaki en büyük isteklerinin farklı mağazalardan alışveriş yapabilmek olduğu anlaşılmıştır. Harçlıklar konusunda ise araştırmaya katılan çocukların çoğunun harçlıkları yeterli buldukları görülmüştür. Ayrıca çocukların harçlıklarını kullanma şekillerinin ve doğru kullanma becerisi geliştirmeleri yönünde kuruluşlardaki uygulamaların farklı olduğu anlaşılmıştır. Bu çerçevede çocukların bir kısmının birikim yapmayı öğrenirken diğer bir kısmının harçlıklarını daha kontrolsüz şekilde harcadıkları görülmüştür.

“Anlaşılan bir mağaza oluyor. Ev ablası gidip oradan kıyafet alıyor bize.” (Ç-7)

“Alışverişi birden fazla mağazadan yapabilirsek daha iyi olur. (...) Bir de alınacakları belirlerken bizim fikrimizi daha çok sorsalar, birlikte planlasak çok iyi olur.” (Ç-11)

“Düzenli olarak okula ya da bir spora gidiyorsan iki harçlık alıyorsun ama benim gibi sadece açık liseye gidiyorsan aldığın para yetmiyor.” (Ç-12)

“Haftalık harçlık alıyorum. Yetiyor. Zaten her şeyimiz var. Para harcayacak bir şey yok.” (Ç-4)

“Okulda bursluluk sınavına giriyoruz. (...) Çok iyi bir para veriyorlar.”(Ç-14)

“Sadece internet kafeye gidip tüm harçlığımı oraya veriyorum.” (Ç-13)

“Harçlıkları biriktirip bisiklet alanlar oluyor. Telefon alan oluyor.” (Ç-14)

“Çocukların bu harçlıkları nasıl kullandığını takip etmek gerekiyor. Biz birikim yapmayı öğrenebilsinler diye bir uygulama başlattık. Harçlıklarını biriktirip altın alıyorlar. Daha sonra bu birikimlerini bilgisayar, telefon, bisiklet gibi şeyler almak için kullanabiliyorlar.” (K11)

Tüm bu bulgular doğrultusunda çocukların harçlıklarının yeterli olduğu fakat harçlıkların kullanımı konusunda rehberliğe ihtiyaç duydukları anlaşılmıştır. Özellikle çocukların kurum bakımı sonrasında kuracakları hayatlarında parayı kullanma- geçim- birikim yapma gibi konularda beceri kazanmaları açısından bu rehberliğin çok önemli olduğu düşünülmektedir.

Bakım tedbirinin uygulanması sürecine yönelik bir diğer önemli tema kuruluş çalışanlarına ilişkindir. Çocuk katılımcılardan çoğunun kuruluş personelinin kendilerine iyi davrandığını vurgulamalarının yanı sıra personeli samimi ve içten bulmadıklarını belirtenlerin de olduğu görülmüştür. Personeli samimi ve içten bulmayan çocukların bir kısmı bu durumu anlamlandıramazken bir kısmı bu durumdan şikayetçi olmuştur. Diğer bir kısmı ise çalışanlardan içtenliği ve samimiyeti isteme haklarının olmadığına dair düşüncelerini paylaşmış ve bu durum üzerinde çocukların geçmişte aileleriyle olan olumsuz deneyimlerinin etkisinin bulunduğu anlaşılmıştır. Nitekim ortaya çıkan bu tablonun çocukların benlik saygısı, özdeğer ve yaşam doyumları üzerinde olumsuz etkilerinin olacağı değerlendirilmiştir. Nitekim Şenocak da (2005) araştırmasında kurum bakımındaki çocukların en çok ihtiyaç duydukları ilgi ve sevginin yeterli şekilde sağlanamadığını bulgulamıştır. Öztürk'ün (2018) araştırmasına katılan bakım personelinin çoğu da kurumda yaşanan en önemli sorunun çocukların duygusal gereksinimlerinin karşılanmasındaki yetersizlik olduğunu belirtmişlerdir. Bu bulgulardan farklı olarak kurum bakımındaki çocukların sevgi ve ilgi gereksinimlerinin büyük oranda karşılandığını belirten bulgular da söz konusudur. Bu bağlamda çocukların kişiliklerinin, farklı olumsuz yaşam deneyimlerinin, çalışanların yeterliliklerinin ve kişiliklerinin farklı sonuçların ortaya çıkmasında etkili olabileceği değerlendirilmiştir.

“Kötü davranmıyorlar ama sanki burada çalışanlar bizi çok sevmiyor, hatta çoğu zaman buradan sıkılıyorlar. Çok gülmezler mesela.” (Ç-14)

“Kurum çalışanları biraz soğuklar. Yani hep çok işleri var ya da kötü bir şey olmuş gibi üzgün duruyorlar.” (Ç-2)

“Onlara bir şey diyemem ki ne bileyim bizi gerçekten sevsinler ya da daha çok ilgili olsunlar falan diye. Onlar zaten işlerini yapıyor. Bizi annemiz babamız sevmemiş, bakmamış sonuçta buradakilerden nasıl böyle bir şey bekleyelim? Babam beni sürekli dövüyordu, burada bana vuran kimse yok. Kendi ailemden daha iyiler, yani nankörlük edemem.” (Ç-12)

Diğer yandan araştırmanın gerçekleştirildiği kuruluşlardan birinde bakım personeli ile çocuklar arasında ciddi bir gerginlik olduğu, hatta sürmekte olan hukuki bir davanın bulunduğu anlaşılmış ve kuruluşta bu konuyla ilgili daha kalıcı ve sağlıklı çözümler bulunması gerektiği değerlendirilmiştir.

“Diğer çalışanlarla anlaşıyoruz. Hepsi iyi insanlar ama bizim en çok vakit geçirmek zorunda kaldığımız bakım personeli iyi değil.” (Ç-10)

“İdare bakım elemanı ile sorun yaşadığımızda çözüm olarak onu alıp yan eve veriyor ama bu da çözüm olmuyor. Bakım elemanları okumuş insanlar, yaşları da genç... Eğitim düzeyi yüksek diye kendilerini yüksek görüyorlar. Yaptığı işi sevmiyorlar.” (Ç-11)

Görüşme yapılan çalışanların ortak fikri ise bakım personelinin daha başarılı şekilde seçilebileceği yönündedir. Özellikle işe kabul edilecek kişilerin bu işi yapmayı gerçekten gönülden istemeleri gerektiğine yapılan vurgunun yanında bakım personelinin kadroya alımı sonrası artan sorunların üzerinde durulduğu görülmüştür. Ayrıca nöbetçi bakım personeli ihtiyacından söz edilmiştir.

“Nöbetçi bir ev annesinin bulunması gerektiğini düşünüyorum. Yani bir evde sorun olduğunda diğer ev annesi iki evle ilgilenemeye çalışıyor ama bu da pek olmuyor. Ayrıca bazen izin almak istiyorlar ama izin veremiyoruz çünkü tüm düzen bozuluyor. (...)” (K9)

“Biz bakım personellerinin üniversite mezunu kişilerden seçilmesini isteyerek çok büyük bir hata yaptık. Şu an bakım personellerine iş yaptırmak çok zor. Ben bunun için mi okudum gibi bir tavır içindeler. (...) Özellikle bakım personeli kadroya alındıktan sonra yaşadığımız sorunlar çok daha büyüdü.” (K11)

Çocuk evleri sitelerinde işleyişin çok kısa zaman öncesine kadar yetiştirme yurdu ve yuvalara yönelik olarak yayımlanan eski yönetmelikler çerçevesinde yürütülmeye çalışıldığını belirtmek gerekir. 6.09.2022 tarihinde yürürlüğe giren Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelik ile bakım personelinin niteliklerine yönelik bazı ölçütler getirilmiştir. Bu çerçevede yönetmeliğin 18.maddesine göre bakım personeli; *orta öğretim kurumlarının çocuk gelişimi, bakım, sağlık hizmetleri, sosyal hizmet bölümlerinden mezun olanlar, herhangi bir ön lisans ya da lisans programı mezunu olanlardan pedagojik formasyon veya çocuk bakımı konusunda Millî Eğitim Bakanlığınca düzenlenen eğitimlerden sertifika alanlar, çocuk gelişimi ve eğitimi, sosyal hizmetler, aile ve tüketici bilimleri, ev ve kurum hizmetleri veya sosyal destek hizmetleri programları ve dengi ön lisans mezunu kişiler, psikolojik danışmanlık ve rehberlik, psikoloji,*

sosyoloji, çocuk gelişimi, öğretmenlik, aile ve tüketici bilimleri ve sosyal hizmet lisans programı mezunu kişiler arasından seçilecektir. Ayrıca bakım personeli, yirmi iki yaşını doldurmuş olmalı; yemek hazırlama ve pişirme konusunda bilgi ve beceriye sahip olmalı; bir evin sorumluluğunu üstlenebilecek, görevlerini yerine getirirken sorumluluklarını aksatmayacak olgunlukta ve yapıda olmalıdır. Yeni yönetmelik ile getirilen bu düzenlemeler geç kalınmış olsa da belirttiği ölçütler bakımından önemlidir. Nitekim bakım personellerinin; mağduriyetleri, olumsuz yaşam deneyimleri, örselenmişlikleri düşünüldüğünde hassas bir çocuk grubu ile çalıştıkları açıktır. Diğer yandan araştırmadaki önemli bulgulardan biri de lisans mezunu olan bazı bakım personellerinin yaptıkları işi kendilerine uygun görmeyerek bu işi yapmak için okumadıklarını dillendirmesi ve bu bağlamda sorunlar yaşanmasıdır. Dolayısıyla bakım personellerinin çalışacağı alanı iyi tanıyan, bu alanda eğitim almış ve bu işi meslek olarak seçmiş kişiler arasından tercih edilmesine yönelik düzenlemelere gidilmesi önemlidir. Öztürk (2018) de lisans mezunlarının işin niteliği, özlük hakları ve çalışma koşulları nedeniyle bakım personeli olarak görev yapmayı istemediklerini ifade etmiş ve bakım personelinin seçimi ve şartlarına yönelik mevzuat düzenlemesi ihtiyacını dile getirmiştir.

Araştırma kapsamındaki bir başka bulgu kuruluş sosyal servisleri ile ilgilidir. Sosyal servis çalışanlarının çoğu çocuklar tarafından sevilen, iyi ilişkiler kurulan ve hatta iş yoğunluğu nedeniyle görüşmede zorluk yaşadıkları vurgusu ile desteklerinin önemine işaret edilen kişilerdir.

“Sosyal çalışmacıyım. O gerçekten çok iyi biri. Mesela seni dinlerken böyle gözlerine bakar, gerçekten anlamaya, bir derdin varsa çözmeye çalışır. Onunla konuşmak o kadar iyi geliyor ki. Beni gerçekten sevdiğini, söylediklerime değer verdiğini düşünüyorum. Ben de onu çok seviyorum. Mesela o ne dese ben yapmaya çalışırım. (...) Bir de sosyal serviste tek çalışıyor, çok işi var.” (Ç-6)

“Bizi niye hiç çağırmıyorlar diye düşündüğümüz oluyor ama çağırdıklarında da tedirgin oluyoruz. Çünkü eğer çağırıyorsa bir sorun vardır. Yani örneğin bir sorun yokken bir konuda sohbet etmek için buraya geldiğimi hiç bilmiyorum. Onlarla daha sık konuşsalar, çocuklar çok mutlu olur. (...) Sadece bir hoca var ve onun da çok işi var.” (Ç-2)”

Bu konuda değerlendirmede bulunan meslek elemanlarının ise iş yoğunluğu ve personel yetersizliğini vurguladıkları; özellikle ciddi bir evrak yüklerinin bulunduğu söz ettikleri; çocuklara daha çok vakit ayırma gerekliliği ve isteği söz konusuysen yoğunluğun buna izin vermediğini belirttikleri görülmüştür.

“Ortalama 55 çocuktan sorumluyum şu anda. Büro, evrak işlerinden zaman kalırsa çocuklarla ilgilenmeye çalışıyorum Sosyal servisin sorumluluğunda olan pek çok büro işi var. Asıl işimizi yapmaya, çocuklarla yeteri kadar ilgilenmeye (...) zaman kalmıyor.” (K8)

“Ben ergenlik döneminde bulunan ortalama 30-35 çocuktan sorumluyum. Sosyal serviste tek başıma çalışıyorum. Bu durum hem manevi destekten hem iş

yoğunluğu azaltma ve sorumluluğu paylaşma desteğinden hem de bilgi ve fikir desteğinden eksik kalmak demek.” (K9)

Nitekim bu çerçevede personel sayısının arttırılmasının ve sosyal servis tarafından hazırlanması gereken evrakların tekrar gözden geçirilerek daha yalın bir hale getirilmesinin, süreci iyileştireceği ve özellikle sosyal servis çalışanlarının çocuklar ile daha çok vakit geçirmelerini sağlayacağı değerlendirilmiştir. 6.09.2022 tarihinde yürürlüğe giren Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 14.maddesinde kuruluşlarda her on çocuğa bir sosyal çalışma görevlisi görevlendirilmesine yönelik bakanlık tarafından gerekli tedbirler alınacağı belirtilmiş olsa da uygulamadaki var olan tablo bu durumun çok uzağındadır.

Bakım tedbirinin uygulanması sürecine yönelik temalardan bir diğeri ise kuruluş kurallarına ilişkindir. Bu çerçevede kuruluşların kurallarının farklılık gösterdiği görülmüştür. Bu farklılıkların etkisiyle çocukların değerlendirmeleri de çeşitlenmiştir. Kız çocuklarının kaldığı bir kuruluşta telefon kullanmanın ve izin alarak tek başına kuruluştan dışarı çıkmanın yasak olduğu öğrenilmiştir.

“Örneğin telefon, çarşıya tek çıkma gibi... Hata yapandan alınsın ceza olarak ama öyle değil. İçimizden hata yapan olur diye hiç kimseye vermiyorlar yani herkes cezalandırılmış gibi oluyor.” (Ç-4)

“Telefon konusu ise çok sıkıntılı. Yani çocuklar telefonu farklı amaçlarla kullanarak kendilerine zarar verebiliyorlar. (...) Dışarıdan birinin onlara karşı gösterdiği ufacık bir ilgiye-sevgiye çok çabuk aldanıp büyük hatalar yapabiliyorlar.” (K8)

Eroğlu (2016) da araştırmasında kız çocuklarının kapıların gündüz saatlerinde bile kilitli olması, dışarı tek başlarına izinli çıkamama, telefon ve internet kullanamama gibi durumlarından şikayetçi oldukları ve bu katı tutumun nedeni olarak “güven” duygusunu vurguladıkları görülmüştür. Bu konuda güven ilişkisinin kurulması ve sorumluluk bilincinin geliştirilmesi önemlidir. Kız çocuklarının kaldığı diğeri bir kuruluşta ise telefon kullanımına izin verilmediği ancak sorumluluk ve güven ilişkisine dayalı olarak çizelge sistemi ile çocukların belirlenen saat ve günlerde izinli olarak tek başına dışarı çıkabildikleri görülmüştür. Çizelgede arkadaşlarına, ev annesine ve grup sorumlusuna saygı göstermek ile kurallara uymak şeklinde belirli maddeler bulunmaktadır ve ev annesi ile grup sorumlusu her gün her çocuk için bu çizelgeyi artı ve eksi koyarak doldurmaktadır.

“Haftalık çizelge var. Orada kurallar oluyor ve eğer onlara uymazsan ev ablası eksi koyuyor. Eğer 15 yaşından büyüksen ve o hafta hiç eksin yoksa belli saatlerde dışarı tek çıkabiliyorsun.” (Ç-5)

“Çocuklar tablet ve telefon kullanmıyorlar. Ödevleri olduğunda sosyal servise gelip buradaki bilgisayarı kullanabiliyorlar. Çocukların en çok istedikleri tek başına dışarı çıkabilme izniydi. Belli kurallar koyarak bu isteklerini gerçekleştirdik.” (K10)

Erkek çocukların kaldığı kuruluşların birinde kuruluş dışına izinli olarak çıkmak serbestken kuruluşa son giriş saati hafta içi yirmi iki otuz, hafta sonu ise yirmi üç otuzdur. Telefon kullanımına ise gün boyu izin verilirken, yatma saatinde telefonlar toplanmaktadır. Erkek çocukların kaldığı bir diğer kuruluşta ise telefon kullanımı ve izin alarak kuruluş dışına çıkmak serbestken kuruluşa son giriş saati ise on dokuzdur. Ayrıca etüt uygulaması vardır.

“Çoğu şey serbest... Telefon kullanabiliyoruz, grup sorumlusuna söyleyip istediğimizde dışarı çıkabiliyoruz. Hafta içi 22.30’da hafta sonu da 23.30 da gelmiş olmamız gerekiyor. Zaten bu saatler yatma saati... (Ç-14)

“Buranın uyulması en zor olan kuralı akşam giriş saatinin yedi olması. Telefon kullanmamıza karışan yok. Ama istediklerinde kilidini açıp vereceksin. Akşam yatış saati 22.30. Özellikle dizi izlediğimiz günler bu saat sorun oluyor.” (Ç-9)

“Her akşam saat yedi ile dokuz arası etüt saati var. Şimdi o saatlerde herkes çalışmak zorunda. En kötü kitap okursun. Bazen sıkıcı ama aslında bizim iyiliğimiz için koyulmuş bir kural...” (Ç-10)

“Çocukların uymakta en çok zorlandıkları kural giriş saati (...) ama biz taviz vermeyi düşünmüyoruz. Zaten belirlediğimiz saat o yaştaki çocukların ailelerinin yanında kalırken de evde olmaları gereken saat. (...)Ayrıca bu yaşa gelmiş çocukları, bu çağda telefon ve tableten tamamen yoksun bırakmak da doğru değil bence... Akranlarının varken, onun buradaki kural nedeniyle bu cihazları kullanamaması da bir travma yaratabilir. Düzen için kurallar gerekli ancak her kuruluş için standart hale getirilmesi gerekiyor. Bize nakil ile gelen çocukların bu kurallara uyumunda sorunlar yaşıyoruz.” (K11)

Nitekim kurallar önemlidir ve gereklidir; ancak ölçülü olması ve tüm kuruluşlarda aynı şekilde işlenmesi gerekmektedir. Görüşme yapılan tüm çocuklar kuralların varlığına anlayış göstermiştir. Meslek elemanlarının da görüşleri dikkate alınıp dengeli ve standart bir kurallar sistemi geliştirilerek bu sistemin tüm kuruluşlarda geçerli olması üzerinde çalışılabilir.

Kuruluş kuralları konusundaki diğer bir önemli bulgu ise kurallara uyulmadığında karşılaşılan yaptırımlardır. Görüşme yapılan çocuklar kurallara uymadıklarında uyarma, kurallara uymamaya devam etmeleri halinde tutanak tutma ve bazen de etkinliklere katılmama cezası alma yaptırımları ile karşılaştıklarını; fiziksel şiddet durumunun ise olmadığını belirtmişlerdir.

“Kurallara uymasam ya da yanlış bir şey yapsam çalışanlar beni uyarırlar. Çok kızmazlar bana ama yaptığım şeyin neden yanlış olduğunu anlatırlar.” (Ç-1)

“Büyük bir hata yapmışsan ceza verirler. Örneğin etkinliğe katılamazsın.” (Ç-4)

“Burada bir kurala uymazsan veya sorun çıkarırsan tutanak yersin. (...) Bana vuran kimse olmadı çalışanlardan, başka çocuğa da vurduklarını hiç görmedim.” (Ç-14)

Şenocak’ın (2005) araştırma sonuçları incelendiğinde yanlış bir davranış karşısında çocukların yarısının kötü muamele ve tehdit ile karşılaştıklarını, %47,4’ünün böyle bir davranış sonrasında kendilerine öğüt verildiğini, %19,9’unun azarlandıklarını, %14,1’inin bazı yasak ve

sınırlamalar uygulandığını, %10,3'ünün kuruluştan atılmakla tehdit edildiklerini, %5,8'inin fiziksel şiddete maruz kaldıklarını belirttikleri görülmüştür. Şenocak'ın (2005) araştırması sonucu elde ettiği bu bulgular araştırma sonuçlarımızla karşılaştırıldığında, iki araştırma arasında geçen süreçte çocuk koruma alanındaki gelişmeler doğrultusunda kurumlarda şiddet, tehdit, kötü muamele konusunda olumlu yönde ve önemli ölçüde yol alındığı açıktır.

4. SONUÇ

Bakım tedbiri sürecinin tüm aşamalarına odaklanan ve sürecin farklı öznelerinin değerlendirmeleriyle derinlemesine bir analiz yapmayı amaçlayan bu araştırmanın bulgularının önemli bir bölümünü "bakım tedbirinin alınması ve uygulanması süreci" oluşturmuştur.

Nitekim yapılan analiz neticesinde, bakım tedbirinin alınma süreci konusunda; ihbar kanallarının yeterli olduğu, ihbarların en fazla 183 hattı aracılığıyla yapıldığı fakat bu hattın özellikle kişiler arasında husumetin olduğu durumlarda asılsız ihbarlar için de kullanıldığı, diğer yandan gelen ihbarların büyük bir kısmında vakaya yönelik bilgilerin yeterli olmadığı, özellikle farklı bir kurumdan ulaştırılan ihbarlarda vakaya ilişkin yapılan çalışmalara yer verilmediği ve emniyet birimleri ile okul tarafından yapılan ihbarların sıklığının ve ciddiyetinin üzerinde durulduğu bulgulanmıştır. Sosyal inceleme sürecinin zorlukları konusunda ise özellikle görüşme süreci ve vakaya ilişkin iddiaların değerlendirilmesinin güçlüğünün vurgulandığı, ayrıca bu sürece ilişkin güvenlikle ilgili endişelerin dile getirildiği, sosyal incelemeyi tek kişi olarak yapmanın birtakım riskler taşıdığı belirtilmiştir. Bununla birlikte güvenlik ile ilgili kaygıların karar süreci ve sonrasında da sürdüğü, müdürlük binasındaki güvenlik önlemlerinin yetersizliği, ayrıca mahkeme sürecinde sosyal inceleme raporunun taraflara ulaşmasının bazı riskleri getirdiği ifade edilmiştir. Diğer yandan görüşme yapılan il müdürlüklerinin ilkinde çocuk koruma alanındaki her sosyal inceleme raporunun komisyona girdiği; ikinci müdürlükte komisyon kararına çok nadir başvurulduğu ve çocuk ile ilgili kararı tek meslek elemanının verdiği; üçüncü müdürlükte ise bakım tedbirini incelemede bulunan bir meslek elemanı verdikten hemen sonra bakım modeli için komisyon kurulduğu anlaşılmıştır.

Diğer yandan, bakım tedbirinin uygulanma süreci konusunda; kurum bakımı kapsamında yemek ve temizlik hizmetinden memnun olduğu, bu konuda var olan eleştirilerin ise bakım personeli ile yaşanan sorunlardan kaynaklandığı, kuruluştaki eşyalar ve fiziksel şartlar açısından da memnuniyetin bulunduğu, araştırmaya katılan çocukların çoğunun harçlıkları yeterli gördüğü, kuruluştan birinde çocukların harçlıklarını doğru kullanma becerisi geliştirmeleri yönünde başarılı bir uygulamanın hayata geçirildiği, kıyafet alışverişi konusunda görüşme yapılan kuruluşların uygulamalarının farklılaştığı ve çocukların bu konudaki en büyük isteğinin farklı mağazalardan alışveriş yapmak olduğu, etkinlik ve kursların kuruluşlara göre nitelik ve nicelik farklılıkları olduğu ve bu nedenle çocukların bu konudaki değerlendirmelerinin farklılık gösterdiği, meslek elemanlarının ise etkinlikleri yeterli gördükleri anlaşılmıştır. Diğer yandan çocuk katılımcıların kuruluş çalışanları ile genelde iyi ilişkiler kurdukları ancak bir kuruluştaki bakım personeli ile çocuklar arasında sorunların

bulunduğu, görüşme yapılan kuruluşlardaki çocukların ve meslek elemanlarının bakım elemanlarının daha titiz bir şekilde seçilebileceklerini düşündükleri, çocukların sosyal serviste çalışan bazı meslek elemanlarıyla iyi ilişkiler kurdukları ancak onlarla daha fazla görüşmek isteseler de iş yoğunluğunun buna izin vermediği; bunun yanında çocukların ise sosyal servisten gerekli desteği alamadıklarından söz ettikleri, meslek elemanlarının ise özellikle iş yoğunluğunu vurguladıkları bulgulanmıştır. Ayrıca görüşme yapılan kuruluşların kuralları ve işleyişi konusunda da farklılıkların bulunduğu, bu farklılıklara bağlı olarak katılımcıların düzen ve kuralları serbest, dengeli ya da katı ve sınırlayıcı olarak değerlendirdikleri, bu kuruluşlarda kurallara uyulmaması durumunda uyarılma, tutanak tutma, bazı etkinlikler dışında bırakılma gibi yaptırımlara başvurulabildiği anlaşılmış ve fiziksel şiddetin ise olmadığı belirtilmiştir.

Tüm bu bulgular neticesinde, bakım tedbirinin alınma ve uygulanma sürecine yönelik öneriler şu şekilde özetlenebilir:

1. Gelen ihbarlarda herhangi bir bilgi, belge eksikliğinin olmaması ve gerekli ayrıntıların yer almasına yönelik olarak 183 hattı ihbarları daha ayrıntılı alınabilir, çeşitli kurumlardan bildirilen ihbarlar için vakaya ilişkin bilgilerin ve yapılan mesleki bir çalışma ya da gerçekleştirilen bir görüşme varsa bu işlemlere ilişkin bilgi-belge ekinin de bulunduğu standart bir "ihbar/bildirim formu" oluşturulabilir.

2. 183 ihbarlarında yoğun şekilde görülen asılsız/husumetten kaynaklanan ihbarların önünün kesilebilmesi amacıyla bireysel ve hukuki sorumsuzluğa yol açabilen kimlik bilgilerini vermeme zorunluluğu ortadan kaldırılabilir ve bu noktada meslek elemanın ihbarda bulunan kişinin bilgilerini gizli tutma yükümlülüğü belirtilerek kişilerin ihbarda bulunma konusundaki oluşabilecek çekinceleri azaltılabilir. Diğer yandan tüm ihbar kanallarının doğru bir şekilde kullanımına yönelik olarak bilinçlendirme çalışmaları ve kamu spotları hazırlanabilir.

3. Milli Eğitim ve Emniyet Müdürlüklerinden gelen fazla sayıdaki ciddi ihbarlara yapılan vurgu dikkate alınarak sosyal çalışmacıların istihdamının emniyet müdürlüklerinde arttırılması ve zorunlu hale getirilmesi; ayrıca okul sosyal hizmetinin hayata geçirilmesi üzerinde durulabilir.

4. Toplum; çocuk koruma alanındaki gelişmelerden haberdar olması noktasında bilinçlendirme çalışmaları yürütülebilir ve bu çerçevede sosyal hizmet alanıyla ilgili var olan önyargılar/eski-yanlış düşüncelerin ortadan kaldırılması sağlanabilir. Toplumda bu bilincin oluşmasıyla sosyal inceleme sürecindeki çevre araştırmasının da daha etkili bir biçimde yapılması sağlanabilir.

5. Sosyal inceleme için eve tek kişi olarak giren meslek elemanı, inceleme sürecinde önyargı, tehdit, kötü muamele, iftira ve saldırgan tutumlar ile karşılaşabilmektedir. Ayrıca karar verme sürecinde mesleki bilgilerinin yanında sezgilerini ve deneyimlerini de sürece dahil ederek çocuk için var olan riskleri tahmin etmesi gerekmektedir. Dolayısıyla sosyal incelemenin tek bir meslek elemanı tarafından gerçekleştirilmesi ve inceleme sonrası kararın yine tek bir meslek elemanın kanaati ve imzası ile verilmesi durumu şahsi güvenlik, stres, sorumluluk ve en önemlisi sürecin başarısı açısından riskler barındırabilmektedir. Bu çerçevede çocuk koruma biriminde çalışan meslek elemanlarının 2 kişilik ekipler şeklinde sosyal incelemede

buldukları ve bilgileri, deneyimleri ve bakış açıları doğrultusunda ulaştıkları ortak fikir ile vakayı çözüme kavuşturdukları, fikir birliğine varamadıkları durumlarda ise komisyon kararına başvurdukları yeni bir model oluşturulabilir ve bu model 81 ilin ASHİM’de uygulamaya koyulabilir. Yeni bir modelin oluşturulmasına kadar geçecek süreçte ya da böyle bir modelin uygulamaya koyulamaması durumunda ise “çok göz prensibiyle karar alma” ilkesi benimsenerek en azından her raporun komisyondan geçtiği bir düzenin kurulması sağlanabilir. Getirilebilecek yeni bir düzenlemenin tüm ASHİM’lerde geçerli olması sağlanarak karar alma süreçlerine yönelik farklı uygulamaların önüne geçilip bir standart oluşturulabilir.

6. Tüm sürecin geliştirilmesine ve iyileştirilmesine yönelik olarak çocuk koruma alanında destek mekanizması oluşturacak formel bir süpervizyon sisteminin kurulması yeterlilikleri ve denetimleri arttırırken hizmet kalitesini de yükseltecektir.

7. ASHİM binalarındaki güvenlik endişelerinin giderilmesine yönelik olarak; X-Ray ve metal kapı detektörleri devreye sokulabilir, müracaatçıların kimlik bilgileri ve müracaat nedenleri konusunda bilgi ve kayıt olarak meslek elemanına gerekli yönlendirmeyi yapacak bir ön kabul bürosu kurulabilir.

8. Meslek elemanlarının şahsi güvenlikleri için duyacakları endişenin yapacakları değerlendirmeler üzerinde baskı oluşturmaması açısından sosyal inceleme raporlarının mahkeme sürecinde taraflara verilebilmesi konusu tekrar değerlendirmeye alınabilir.

9. Çocuk evleri sitelerinde çalışacak bakım personellerinin seçimi konusu tekrar ele alınabilir. Bu işi mesleği olarak seçmiş, eğitimini almış, alanı ve hizmet sunacağı kitleyi iyi tanıyan kişiler arasından atama yoluyla seçilmesi yaşanan/yaşanabilecek olan farklı sorunların önlenmesinde etkili olabilir. Bu noktada üniversiteler bünyesinde var olan önlisans programları işlevsel olarak kullanılabilir, bu programların sayısı arttırılabilir.

10. Olumsuz yaşam deneyimleri nedeniyle ilgi-sevgi-şefkat konusunda bir beklenti içinde olma hakkını kendinde bulamayan çocukların benlik saygısı, öz değer ve yaşam doyumları konusunda desteklenmelerine yönelik faaliyetler yürütülebilir.

11. Personel sayısı arttırılarak ve istenen form ve evrakların gerekliliği incelenip evrak yükü mümkün olduğunca minimuma indirilerek, sosyal servis çalışanlarının iş yoğunluğu azaltılıp çocuklar ile daha sağlıklı bir psikososyal destek süreci yürütülebilmelerinin önü açılabilir.

12. Görüşme yapılan kuruluşlarda işleyiş ve kurallar konusunda farklılıkların bulunduğu anlaşılmiş olup, bu farklılıklara bağlı olarak katılımcıların düzen ve kuralları “serbest, dengeli ya da katı ve sınırlayıcı” olarak değerlendirdikleri görülmüştür. Bu çerçevede dengeli bir kurallar düzeni oluşturularak bu kurallar tüm kuruluşlar için standart hale getirilebilir

13. Etkinlikler ve kurslar konusunda görüşme yapılan kuruluşlar arasında farklılıkların bulunduğu anlaşılmiş olup, bu farklılıklara bağlı olarak katılımcıların kursları ve etkinlikleri “yeterli, yetersiz veya fazla” şeklinde değerlendirdikleri görülmüştür. Bu çerçevede kurs ve

etkinlikler nicelik ve nitelik bakımından ele alınarak her kuruluşta dengeli, faydalı ve standart bir şekilde uygulanacak bir aktivite planlaması üzerinde çalışılabilir.

14. Farklı yaşlarda bulunan çocukların özellikle ergenlik döneminde giyim konusunda fazla hassas ve seçici olmaları dikkate alınarak, alışverişin çocuklarla birlikte ve farklı mağazalardan yapılabilmesi için bir düzenlemeye gidilebilir.

15. Görüşme yapılan kuruluşlarda kalan bazı çocukların harçlıklarını kullanma konusunda kontrolsüz davranırken özellikle bir kuruluşta çocukların harçlıklarını en doğru şekilde kullanmalarına yönelik geliştirilen sistemin bu kuruluştaki tüm katılımcılar (çocuklar ve meslek elemanları) tarafından olumlu şekilde değerlendirildiği görülmüştür. Çocukların "parayı kullanabilme ve birikim yapma" becerilerini geliştirebilmeleri için bu kuruluştaki uygulamaya benzer çeşitli işlevsel uygulamaların oluşturulması ve her kuruluşta uygulanabilecek standarda kavuşturulmasına yönelik çalışmalar yapılabilir.

Kaynakça

Aydın, B. (2019). *Korunmaya ihtiyacı olan çocuk örnekleminde sosyal hizmet uzmanlarının uygulamaları üzerinden mesleki rollerinin incelenmesi: niteliksel bir araştırma*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Babahanoğlu R. ve Başer D. (2017). Türkiye'de okul sosyal hizmetinin önemi ve gerekliliği Konya örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(51), 650-655.

Beter, Ö. (2010). *Türkiye ve İngiltere'de çocuk koruma sistemleri*. Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Bilgin, Ö. (2020). Çocuk koruma hizmetlerinde çocuk ihbar ve bildirimlerinin değerlendirilmesi. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 26-37.

Cebe F. (2005). *Sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumu yetiştirme yurtlarında barınan çocukların "benlik saygısı", "kaygı", "depresyon" skorlarının ailesi yanında kalan çocuklarla karşılaştırılması*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (ÇHGM). 2017 Yılı Bülteni (2017). Erişim (09.05.2022): <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/2500/cocuk-hizmetleri-genel-mudurlugu-2017-bulteni.pdf>

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (ÇHGM) 2021 Yılı Ağustos Bülteni (2021) Erişim (07.01.2023): <https://www.aile.gov.tr/media/88672/e-bulten-2021-agustos-sayi-14.pdf>

Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu Ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik. Resmî Gazete 26386 (24.12.2006). Erişim (10.05.2022): <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/12/20061224-1.htm>

Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama Ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelik. Resmî Gazete 31945 (06.09.2022). Erişim (08.01.2023): <https://www.aile.gov.tr/media/115396/cocuk-koruma-hizmetleri-planlama-ve-cocuk-bakim-kuruluslarinin-calisma-usul-ve-esaslari-hakkinda-yonetmelik.pdf>

- Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl ve Esaslar Hakkında Yönetmelik. Resmî Gazete 26386 (24.12.2006). Erişim (10.05.2022): <https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=10885&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5>
- Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK). Resmî Gazete 25876 (03.07.2005). Erişim (11.05.2022): <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395.pdf>
- Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği Kuruluş, Görev Ve Çalışma Yönetmeliği Resmî Gazete 24372 (13.04.2001). Erişim (11.05.2022): <https://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Asp?MevzuatKod=7.5.12566&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=>
- Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü (EYHGM). Alo 183 Sosyal Destek Hattı. Erişim (11.05.2022): <https://www.aile.gov.tr/sss/engelli-ve-yasli-hizmetleri-genel-mudurlugu/alo-183-sosyal-destek/>
- Eroğlu, Z. (2016). *Aile ve sosyal politikalar bakanlığına bağlı kuruluşlarda psikososyal destek hizmeti alan çocukların bu hizmete ilişkin algıları*. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Erol, N., Şimşek, Z., Üstüner, S. (2005). *Çiçekli Dünyamda Elimi Yalnız Bırakma; Dünya'da ve Türkiye'de Çocuk Koruma Sistemleri*. Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Eryılmaz, N. (2010). *Çocuk yuvasında ve ailesinin yanında kalan 6 yaş çocuklarının duygusal becerilerinin karşılaştırılması*. Yüksek lisans tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hayat Sende Derneği. (2014). *Kurum bakımından topluma geçişte gençler çalıştayı* (1.Baskı). Ankara: Hayat Sende Derneği.
- Öztürk, E. (2018). *Çocuk evleri sitesinde çalışan bakım elemanlarının problem çözme becerileri, öğrenilmiş güçlülük ve çocuk sevme düzeyleri arasındaki ilişki (Ankara ili örneği)*. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Patton, M. Q. (2018). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (Çev. Ed: Bütün, M. & Demir, S.B.) 2. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.
- Saçan, S., Artan, İ., Erol, N. ve Şimşek, Z. (2014). Kurum bakımından aile yanına döndürülen 6-18 yaş çocukların duygusal ve davranış sorunları. *Qualitative Studies*, 9(2), 1-18 .
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelik Resmî Gazete 27015 (05.10.2008). Erişim (11.05.2022): <https://www.ailevecalisma.gov.tr/uploads/chgm/uploads/pages/yonetmelikler/cocuk-evleri-calisma-usul-ve-esaslari-hakkinda-yonetmelik.pdf>
- Şenocak, H. (2005). *Korunmaya muhtaç çocuklar: İstanbul yetiştirme yurtları üzerine bir alan araştırması*. Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tunç, B. (2019). *Türkiye'de okul sosyal hizmetinin hayata geçirilmesinin önemi üzerine bir araştırma*. Yüksek lisans tezi, Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yalçın, A. (2011). *Çocuk koruma kanunu kapsamında korunmaya muhtaç çocukların gelecek kaygılarının incelenmesi (Afyonkarahisar örneği)*. Yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.

Yaman, F. ve Tuncay, T. (2020). Ölümcül çocuk istismarları ve Türkiye çocuk koruma sistemine yönelik bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(3), 1370-1393.